

УДК 343.7

А. П. Рублевський

ВІДМІННІСТЬ РОЗБОЮ ВІД ДЕЯКИХ СУМІЖНИХ ЗЛОЧИНІВ

Суміжними з розбоєм складами злочину є бандитизм (ст. 257 КК), грабіж (ст. 186 КК), умисне вбивство (ст. 115 КК), вимагання (ст. 189 КК), хуліганство (ст. 296 КК) та самоправство (ст. 356 КК).

Найбільш складним є розмежування розбою з такими складами злочинів, як бандитизм, грабіж і вимагання. Розглянемо відмінності між ними, які мають суттєве значення для кваліфікації.

Як показало вивчення багатьох джерел та судової практики, проблема розмежування бандитизму і збройного розбою, вчиненого організованою групою, — одна з слідчих проблем кваліфікації.

Розбій, перш за все, посягає на власність. Обов'язковим додатковим об'єктом його виступають життя чи здоров'я потерпілого. Що стосується бандитизму, то його об'єктом є громадська безпека. Стаття 257 КК України визначає бандитизм як організацію озброєної банди для нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчинюваному нею нападі.

Так, бандою необхідно визнавати озброєну організовану групу або злочинну організацію, яка попередньо створена для вчинення кількох нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб або одного такого нападу, який потребує ретельної довготривалої підготовки [2, п. 17]. Бандитизм — це завжди застосування зброї, а розбій може бути вчинений і без зброї; в розбої зброя використовується за призначенням, для бандитизму необхідна лише наявність зброї (розбійний напад кваліфікується в тих випадках, коли зброя була застосована в ході нападу, напад озброєної банди вважається таким, що вчинений, і тоді, коли наявна в членів банди зброя не застосовувалась) [6]. При бандитизмі достатня наявність зброї хоча б у одного члену банди при обізнаності про це інших її учасників. Розбій може бути вчинений однією особою, а бандитизм — тільки озброєною групою. Спеціальною ознакою банди є створення озброєної групи для вчинення нападів, і на відміну від групи розбійників банда — це стійка група [4].

Питання про розмежування понять розбою та бандитизму виникає у тих випадках, коли розбій вчинюється організованою групою (ч. 4 ст. 187 КК України). Схожість ознак розбою та бандитизму обумовлена тим, що, як і при розбої, бандитський напад може бути поєднаний з застосуванням у відношенні до потерпілих насильства, небезпечного для життя та здоров'я.

На відміну від розбою, вчинюваного організованою групою, при організації банди ніколи не буває елемента стихійності або випадковості. Банда — це більш організоване і стійке злочинне формування: її справами звичайно «заправляють» один або кілька організаторів, попередній зговір учасників доповнюється розподілом ролей (включаючи періоди між вчиненням нападів), круговою по-

рукою, з елементами ієрархії (підлеглості й дисципліни), створенням матеріального фонду для потреб банди в цілому та окремих її учасників (як за рахунок коштів, добутих бандою злочинним шляхом, так і за рахунок добровільних внесків її членів).

В збройному розбої, вчиненому організованою групою, завжди встановлюється корислива спрямованість — розкрадання чужого майна. У складі бандитизму мета діяльності ширше: напад на громадян або організації. Сам такий напад більш небезпечний, тому що являє загрозу не тільки для власності громадян, але і для їхньої особистої безпеки, нормального функціонування держави, комерційних або інших організацій.

Бандитизм вважається закінченим з моменту організації банди, незалежно від того, встигла вона завершити напад чи ні. Розбій вважається закінченим з моменту нападу, тобто з моменту застосування насильства, незалежно від того вдалося винному заволодіти майном чи ні.

Необхідність розмежування грабежу та розбою виникає у тих випадках, коли відкрите викрадення чужого майна при грабежі поєднане з застосуванням насильства до потерпілого. Саме насильницький спосіб посягання на власність обумовлює схожість цих злочинів. Як і розбій, грабіж, поєднаний з застосуванням насильства до потерпілого, за думкою більшості авторів, являє собою посягання на два об'єкти — власність та життя і здоров'я особи.

Однак в юридичній літературі відносно об'єкта грабежу висловлюється і інша думка. Деякі автори вважають, що для встановлення двох об'єктів у складі грабежу немає підстав. Вони обумовлюють це тим, що суспільне небезпечно посягання при грабежі, як правило, не направлене ні на життя чи здоров'я, ні на честь чи гідність особи потерпілого. І хоча у ряді випадків при здійсненні грабежу суб'єкт, застосовуючи насильство, певним чином впливає й на особу потерпілого, цей вплив досить незначний і не може бути підставою для виділення особи як другий об'єкт грабежу.

Виділяючи грабіж, поєднаний з насильством, як кваліфікований склад злочину, законодавець виходив з підвищеної суспільної небезпеки дій винного, яка саме цим і визначається, що злочинець для заволодіння майном вибирає спосіб, що виражається в посяганні на особу потерпілого. Різниця між грабежем, поєднаним з насильством, та розбоєм визначається в основному характером насильства, що застосовується до потерпілого.

Розбій являє собою напад, поєднаний з насильством, небезпечним для життя та здоров'я: легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності; середньої тяжкості та тяжкі тілесні ушкодження, замах на вбивство, вбивство, також небезпечно в момент заподіяння (скидання з висоти, здавлення шиї). Грабіж, поєднаний з насильством, передбачає вплив на потерпілого, що не є небезпечним для життя та здоров'я: обмеження волі, завдання ударів, побоїв, заподіяння легкого тілесного ушкодження, яке не спричинило короточасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності.

Незважаючи на те, що закон чітко вказує на характер насильства при гра-

бежі, в судовій практиці все частіше зустрічаються випадки неправильної кваліфікації насильницьких посягань на майно.

При розмежуванні грабежу та розбою слід виходити не лише з тих наслідків, які настали в результаті застосування насильства до потерпілого, але й враховувати способ дії винного, який може суттєво вплинути на кваліфікацію скоєного. Так, насильство для заволодіння майном, вчинене із застосуванням зброї та інших предметів, використаних як зброя, завжди повинно розглядатись як розбій незалежно від характеру наслідків.

Разом з тим вивчення кримінальних справ про розбій та грабежі показує, що при оцінці дій винних суди нерідко ігнорують спосіб застосування насильства, керуючись лише наслідками, що настали. Одні вчені вважають, що загроза застосування насильства, що не є небезпечним для життя та здоров'я, є такою, що не відбулася, оскільки важко уявити собі злочинця, який, погрожуючи потерпілому насильством, застеріг би, що наслідки, які настануть у разі невиконання його вимог, не вийдуть за межі легких тілесних ушкоджень. За думкою цих криміналістів, всяка загроза насильством являє собою загрозу розправи, яка може спричинити тяжкі тілесні ушкодження. Саме тому вони вважають, що у всіх випадках застосування психічного насильства для заволодіння майном може йти мова лише про відповідальність за розбій.

Інші кримінологи вважають, що загрозу насильства, яке не є небезпечним для життя та здоров'я потерпілого, необхідно розуміти як фізичне чи психічне, а у відповідності до цього всі випадки застосування загрози такого насильства повинні кваліфікуватись як насильницький грабіж.

На практиці встановлення характеру застосованої до потерпілого загрози становить відомі складності. Справа в тому, що при нападі, поєднаному з застосуванням загрози, слідчим органам та суду доводиться визначати характер не реально спричиненої здоров'ю потерпілого шкоди, а шкоди вірогідної, тобто такої, що могла бути спричинена, якби винний довів загрозу до виконання.

Різниця між грабежем та розбоем проводиться також за моментом завершення цих злочинів. Якщо розбій вважається завершеним з моменту здійснення насильства незалежно від того, чи була досягнута мета заволодіння майном, то грабіж може бути визнаний завершеним злочином тільки тоді, коли злочинець заволодів чужим майном. Коли потерпілий оказує опір винному, який вчиняє відкрите заволодіння чужим майном, а той застосовує насильство, небезпечне для життя та здоров'я потерпілого, грабіж може перерости у розбій.

Досить схожий з розбоем за рядом ознак склад вимагання, який передбачений, так само як і розбій, в главі про злочини проти власності. Під вимаганням (ст. 189 КК) розуміється вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці.

Схожість розбою та вимагання визначається тим, що обидва злочини пося-

гають одночасно і на власність і на особу. Однак якщо при розбої посягання на власність здійснюється шляхом насильницького та протиправного заволодіння чужим майном, то при вимаганні винний може переслідувати ціль не тільки вилучення конкретної речі чи цінності, але й отримання права на річ чи скоєння у своїх інтересах будь-яких дій, пов'язаних з майновими правами. Таким чином, при вимаганні посягання може бути направлене на більш широку майнову сферу, ніж при розбої.

Слід мати на увазі: якщо при розбої майно, яким має намір заволодіти злочинець, знаходиться у володінні потерпілого, то при вимаганні винний може переслідувати ціль закріпити свої «права» на майно, яким він уже володіє. Наприклад, винний вимагає передати йому у власність майно, яке вже було ввірене йому у користування, передано на зберігання чи в борг.

Як при розбої, так і при вимаганні досягнення корисної мети забезпечується шляхом впливу на особу потерпілого. Однак за характером впливу та способу його застосування розбій та вимагання суттєво відрізняються один від одного.

Якщо склад розбою завжди передбачає загрозу насильством, що є небезпечним для життя та здоров'я потерпілого, то для вимагання не має значення характер шкоди, якою злочинець загрожує потерпілому. Загроза насильства при вимаганні може виразитись в обіцянці застосувати до потерпілого будь-які заходи фізичного впливу — від побоїв до позбавлення життя.

Суттєва особливість вимагання у порівнянні з розбоем полягає у тому, що загроза насильством, заявлена вимагачем, та реалізація цієї загрози у випадку невиконання вимог завжди мають розрив у часі. Якщо при розбої психічне насильство передбачає загрозу негайної розправи над потерпілим, то при вимаганні винний обіцяє привести загрозу у виконання в майбутньому. Цей розрив у часі між загрозою та її реалізацією робить вимагання менш суспільно небезпечним злочином, ніж розбій, оскільки створює потерпілому можливість звернутись до органів влади та відмежувати себе від посягань вимагача.

В юридичній літературі робились спроби розмежувати склади розбою та вимагання за способом придбання майна. При цьому відмічалось, що при вимаганні майно не викрадається, а передається самим потерпілим.

Уявляється, що факт передачі майна злочинцю самим потерпілим не є обставиною, характерною виключно для вимагання. Зустрічаються випадки, коли і при здійсненні розбою потерпілі під загрозою насильства добровільно віддають майно, що вимагається злочинцем. Так, суд правильно кваліфікував як розбій дії А., який по дорозі у клуб зупинив громадянку Б. і, погрожуючи ножем, вимагав у неї гроші. Коли Б. відповіла, що грошей у неї немає, А. повторив свої вимоги і продовжував погрожувати ножем. Під страхом можливої смерті Б. запропонувала дійти до знайомих, які зможуть дати гроші. А. погодився та дійшов до дому В., в якого потерпіла взяла гроші та передала їх А.

Розглянувши основні відмінності між розбоем та деякими суміжними йому злочинами потрібно зробити такі висновки: для розуміння відмінностей між розглянутими складами злочинів та, в кінцевому підсумку, правильної кваліфі-

кації потрібно уважно розглянути характер насильства, що застосовується при скоєнні злочину, з'ясувати момент його закінчення, озброєність та характер організації злочинної групи.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Наук.-практ. комент. / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. В. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — К.: Ін Юре, 2003. — 1196 с.
2. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23.12.2005 р.
3. Севрюков А. П. Разбой и некоторые смежные составы преступлений // Закон и право. — 2001. — № 2. — С. 36–44.
4. Быков В. Как разграбичить бандализм и разбой // Российская юстиция. — 2001. — № 3. — С. 52–53.
5. Салихов Ш. Убийство, сопряженное с разбоем: одно преступление или совокупность? // Законность. — 2005. — № 2. — С. 23–25.
6. Галиакбаров Р. Разграбичие разбой и бандализма. Ошибка в теории попадает в практику // Российская юстиция. — 2001. — № 7. — С. 20–22.
7. Галимов И. Х. Ответственность за разбой: вопросы теории и практики // Российский следователь. — 2003. — № 10. — С. 32–34.
8. Кизлык А. П. Разбой. Вопросы совершенствования уголовно-правовых норм // Закон и право. — 2005. — № 5. — С. 40–41.

УДК 343.534

Є. В. Сіра

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗГОЛОШЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Необхідність кримінально-правової охорони будь-якого правового інституту породжується реальними потребами суспільства. Законодавець, реалізуючи свою волю, запровадив поряд із захистом комерційної таємниці захист таємниці банківської, про що Законом України № 2252-IV від 16.12.2004 р. було внесено відповідні зміни до ст.ст. 231, 232 Кримінального кодексу України.

Внаслідок порівняної новизни для вітчизняного законодавства та правозастосовчої практики, стан розробки проблем захисту інституту банківської таємниці є незадовільним, що робить дослідження у цій сфері актуальними та необхідними.

Проблеми охорони банківської таємниці розробляють учені О. Барасва, Д. Гетманцев, С. Голубев, І. Жуков, А. Іоффе, В. Кротюк, П. Репешко, А. М. Ришелюк, Г. Романовський, С. Сарбаш та інші.

Дослідження вказаних питань знаходяться або в площині визначень змісту банківської таємниці, доступу до відомостей, що становлять банківську таємницю, або коментарів відповідних статей кримінального закону.

З метою поглибити знання щодо кримінально-правового захисту банківської таємниці розглянемо питання кримінальної відповідальності за розголошення банківської таємниці, передбаченої диспозицією ст. 232 КК України.